

Turizmde Sosyal Değişim Teorisi Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi (Bibliometric Analysis of Social Exchange Theory Studies in Tourism)

Nejla Nur KILIÇ^a

Azize HASSAN^b

^aAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Doktora Programı
nejla.kilic@ogr.hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7350-040X

^bProf. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
azize.hassan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2509-1415

MAKALE GEÇMİŞİ

Geliş Tarihi (Received):

06.01.2025

Kabul Tarihi (Accepted):

29.04.2025

Anahtar Kelimeler:

Sosyal Değişim Teorisi,
Turizm Etkileri,
Yerel Halk Algısı,
Bibliyometrik Analiz

Keywords:

Social Change Theory,
Tourism Impacts,
Local People's Perception,
Bibliometric Analysis

Makalenin Türü: Derleme Makale

***Sorumlu Yazar: Nejla NUR KILIÇ**

E posta: nejla.kilic@ogr.hbv.edu.tr

Öz

Sosyal değişim teorisi, turizmin gelişmesi açısından paydaşların kendi toplumlarındaki turizme yönelik tutum ve desteklerini, gerçek ve algılanan sonuçlara ilişkin değerlendirmelerden etkileneceğini varsaymaktadır. Teori, insanların değişim sonucunda ortaya çıkan maliyet ve faydalara göre değerlendirme veya mübadele yaptığını öne sürmektedir. Turizmin bir toplum içerisinde olabilmesi için bir alışverişin olması gereklidir. Bu çalışmada turizm alanında sosyal değişim teorisinin literatür durumunu incelemek amaçlanmıştır. Web of Science (Wos) veri tabanında konu olarak tüm alanlarda (all fields) "social exchange theory" kelimesi tarandığında 4746 çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırma verilerini toplama sürecinde başlık, özet ve anahtar kelimelerinde "tourism" ve "social exchange theory" kavramı geçen çalışmalara erişebilmek için konu (topic) sekmesi üzerinden tarama yapılmıştır. Bunun neticesinde ilk çalışmanın 1993 tarihinde yapılmış olması ile, 1993-2024 tarihleri arasında yayınlanmış 490 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmada, geniş bir akademik makale koleksiyonuna sahip ve bibliyometrik analiz için uygun formatlarda veri indirme olanağı sağlayan çevrimiçi veri tabanı Web of Science (Wos) tercih edilmiştir. Araştırmada bibliyometrik analiz yöntemi için geliştirilen VOSviewer adlı paket programı kullanılmıştır. Bu çalışmada sosyal değişim teorisi alanında yapılan yayınlar bibliyometrik analiz yöntemi ile doküman, kaynak, üniversite, yazar ve ülke temelinde analiz edilerek, okuyucular ve araştırmacılar için öz ve doğrudan bir okuma listesi oluşturulmuştur. Konu ile ilgili en fazla yayının 2022 yılında yapıldığı, en çok yayın yapan ülkenin Amerika Birleşik Devletleri olduğu, en çok atıf alan yazarın Nunkoo Robin olduğu belirlenmiştir.

Abstract

Social exchange theory assumes that tourism developments will be affected by their attitudes and support for tourism in their own societies, real and perceived studies. The theory continues to evaluate or exchange people according to the costs and benefits that arise as a result of change. In order for tourism to exist in a society, there must be an exchange. In this growth, ensuring that social exchange theory is brought to the literature. When the Web of Science (Wos) data was scanned as a subject in all areas (all fields) with "social exchange theory", 4746 studies were reached. The summary of the collection process of the research data was scanned via the subject (topic) tab so that it could be read by passing the items "tourism" and "social exchange theory" in the abstract and keywords. Since the first content of this was published in 1993, 490 studies published between 1993-2024 were reached. In the study, the online database Web of Science (Wos), which has a large collection of academic articles and supports downloading data in formats suitable for bibliometric analysis, was preferred. In the research, a package program called VOSviewer was used for the bibliometric analysis method. Publications in this effective field of social change theory can be analyzed at the document, source, university, author and country level with the bibliometric analysis method, and a concise and direct reading list has been created for readers and researchers. It was determined that the most publications on the subject were made in 2022, the country that published the most was the United States, and the most cited author was Nunkoo Robin.

Makalenin Künyesi: Kılıç, N.N. & Hassan, A. (2025). *Turizmde Sosyal Değişim Teorisi Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi Turizm Fakültesi Dergisi 28 (1), 31-51.

DOI: 10.55931/ahbvtfd.1614240

1. Giriş

Turizm, yerel halkın ev sahipliğinde bölgeye gelen turistlerin etkileşim halinde olduğu bir olgudur. Bu etkileşim olumlu ya da olumsuz etkileri de beraberinde getirebilmektedir. Yerel halk geleneksel olarak turizmi yeni iş fırsatları sağlama potansiyelinin olduğu düşüncesi ile olumlu değerlendirmektedir. Bu durum ekonomik açıdan olumlu etkilerden söz edilebilmesini sağlamaktadır. Bazı yerel toplumlar ise turizmin kendilerini sosyokültürel ve çevresel nedenlerden dolayı olumsuz etkilediği düşüncesine sahiptir. Bu durumda insanlar, turizmin olumlu ve olumsuz sonuçlarından hangisinin kendilerine daha çok fayda ve maliyet avantajı sağladığına karar vererek destekleme çalışmalarını o yönde sürdürecektir.

Turizmin gelişimi öngörülemeyen ve dolayısıyla planlanmayan etkileri beraberinde getirmektedir. Araştırmacılar turizm hareketine katılan bölge sakinlerinin turizme yönelik algı ve tutumlarını incelediklerinde, bir destinasyonda turizmin gelişmesi için olumsuz etkilerin en aza indirilip, ev sahipliği yapan nüfus tarafından olumlu karşılanması gerektiğini belirtmişlerdir. Planlanmayan etkilerin kontrol edilemediği durumlarda turizmin gelişimine yönelik sosyal ve ekonomik kayıplar meydana gelecektir.

Sosyal değişim teorisi, turizmin gelişmesi açısından paydaşların kendi toplumlarındaki turizme yönelik tutum ve desteklerini, gerçek ve algılanan sonuçlara ilişkin değerlendirmelerden etkileneceğini varsaymaktadır. Teori, insanların değişim sonucunda ortaya çıkan maliyet veya faydalara göre değerlendirme veya mübadele yaptığını öne sürmektedir. Turizmin bir toplum içerisinde olabilmesi için bir alışverişin olması gereklidir (Byrd vd., 2009: 694). Sosyal değişim teorisi, fayda değer değişiminin davranışsal tutumlar üzerinde etkisini rasyonel bir hale getirip turizm geliştirme tutumları ile ilgili çalışmalarda kullanılmaktadır (Chang, 2018: 3).

Temeli ekonomik teoriye dayanan, grupların sosyal psikolojisinin incelenmesi için yeniden düzenlenen sosyal değişim teorisi ilişkilerin maliyet ve faydalarına ve bunların memnuniyeti üzerindeki etkiye odaklanmaktadır. Turizm açısından bakıldığında, sosyal değişim teorisi, insanların turizme yönelik tutumları ve gelişimine doğru gelen desteklerini, turizmin kendileri ve toplumları açısından sonuçlarına ilişkin değerlendirmeleri etkileyeceğini savunmaktadır (Ward ve Berno, 2011:1557). Gursoy ve Rutherford (2004), yerel halkın turizme verdiği tepkiler üzerine yapılan çoğu araştırmanın teorik olmadığını belirlemişlerdir. Bazı araştırmalarda bu konu teorik bir çerçeveye ile sınırlandırılmıştır. Son yapılan araştırmalarda sosyal değişim teorisi kullanılmıştır ve yerel halkın belirli bir maliyete katlanmadan, fayda

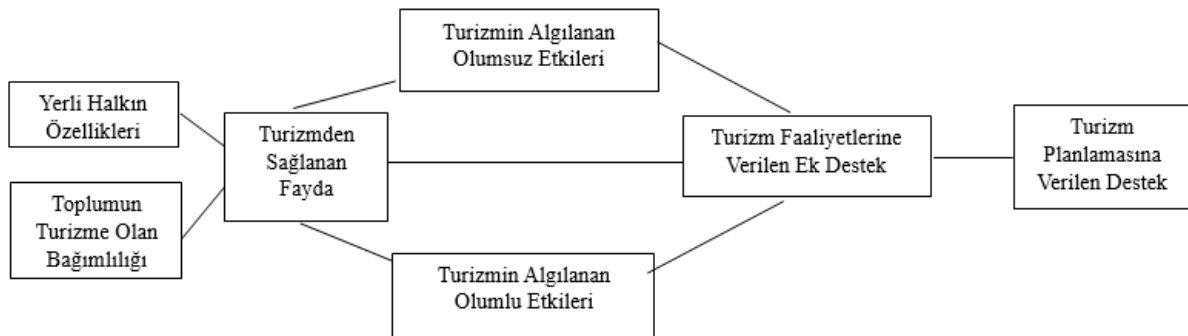
edeceği düşüncesine inanmaları halinde değişime katılma olasılıklarının yüksek olduğu düşüncesini benimsemişlerdir.

2. Kavramsal Çerçeve

Ev sahibi toplumun turizme karşı olan tutumları ve algıları üzerine birçok araştırma yapılmıştır (Pizam 1978; Brougham ve Butler 1981; Milman ve Pizam 1988; Long vd.,1990). Yerel halkın potansiyel tutum ve endişelerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmalar farklı yerel halklarda turizme olan tutum ve farklılıkları belirlenmeye odaklanmıştır.

Bölge sakinlerinin turizmin etkilerine ilişkin algıları üzerine yapılmış birçok araştırma keşfedici ve bilgi sağlayıcı bir zemin oluşturmaktadır. Brougham ve Butler 1981 yılında yaptıkları çalışmada bölge sakinlerinin tutumlarının turistler ile temas, kalış süresi, yaş ve dil ile ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Perdue, Long ve Allen ise 1990 yılında turizmden elde edilen kişisel faydaların kontrol edildiği takdirde, bölge halkının turizmin etkilerine ilişkin olumlu algılara sahip oldukları ve turizm gelişimine destek verdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda bu etkilerin ölçümlerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Ap, 1992: 666).

Yerel halkın turizm ile ilgili olan tutumlarını ölçmek için çeşitli modeller geliştirilmiştir. Fakat bu modeller özel hedeflenen araştırma toplulukları için, turizm gelişim türleri veya özel etkinlikleri analiz etmek üzere tasarlanmıştır. Birbirine yakın mesafede bulunan farklı toplumlar hakkındaki turizm tutumlarını araştırmak için kullanılacak en uygun model Long, Perdue, ve Allen (1990) tarafından geliştirilen Şekil 1'deki modeldir (McGehee ve Andereck, 2004:132).

Şekil 1. Turizmin Gelişimine Destek Modeli (McGehee ve Andereck, 2004:133).

Bu model ile turizme verilen destek, yerel halkın özellikleri, toplumun turizme karşı olan bir bağımlılığı olup olmadığı ve turizmden elde edilen fayda sonucu turizm algısının olumlu ya da

olumsuz etkilerinin olması ve buna bağlı olarak turizmin planlamasına ek bir desteğin verildiği şeklinde açıklanabilmektedir.

Bölge sakinlerinin turizme yönelik algılarını ve verdikleri desteği açıklamak amacıyla çeşitli teoriler geliştirilmiştir. Fakat bu teorilerin turizmin etkilerine ilişkin algılarına teorik bir bakış açısı sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır (Ap, 1992; Nunkoo, 2016). Sosyal değişim teorisi ilk olarak George C. Homans tarafından insan davranışlarını analiz etmek için geliştirilmiştir. 1950'lerin sonlarında Harold Kelley ve John Thibaut, "Grupların Sosyal Psikolojisi" adlı çalışmalarıyla yaklaşımı güncellemişlerdir. Richard Emerson ve Peter Blau yerel sakinlerin ve kuruluşların karşılıklı değişimini en üst düzeye çıkarmak ve maliyetleri en aza indirmek için nasıl etkileşimde bulunduğunu anlamak için sosyal değişim teorisini geliştirmişlerdir (Özel ve Kozak, 2016:2).

Artan rekabet şartlarında işletmeler rakiplerinde farklılaşan kavram ve oluşumlar içerisine yönelmektedir. Günümüz koşullarında bu farklılığın yaratılmasında en önemli faktörün insan olduğu düşünülmektedir. İnsan, kendine özgü özellikleri, demografik değişkenleri ve duygusal yönü ile örgütler için farklılıklar yaratmaktadır. Örgütlerin bu farklı özelliklerden yararlanması, kişilerinde örgüte karşı fayda sağlamaları karşılıklı olarak gerçekleşmektedir. Bu süreç literatürde "sosyal alış-veriş", "sosyal takas" ya da "sosyal değişim" olarak isimlendirilmektedir (Demir, 2009: 197).

Sosyal değişim teorisi, antropoloji, sosyoloji, sosyal-psikoloji, ekonomi ve turizmde kendine yer bulmuş, teorik alt yapılarında da sıklıkla kullanılmıştır. Sosyal değişim teorisinin temel dayanağı taraflar arasında karşılıklı meydana gelecek olan değişimin fayda sağlamasıdır (Doğan ve Sökmen, 2021:1222). Yerel halk faydaların maliyetlerden daha fazla olduğunu algılayorsa değişime katkı sağlayacak, gelecekteki toplumsal kalkınmaya destekte bulunacaktır (Gursoy ve Rutherford, 2004: 496).

Sosyal değişim teorisi, "karşılıklı olma normuna" dayanmaktadır. Sosyal mübadelelerde bir tarafın diğer taraftan olumlu bir davranış görmesinin, diğer tarafın bu iyiliğe karşılık vermesinin beklendiği şekilde belirtilmemiş yükümlülükler yarattığını ileri sürmektedir (Swift ve Virick, 2013:718). Sosyal değişim teorisi, sosyoloji ve sosyal-psikoloji literatüründe popüler olmuş ve sosyal davranışın en eski teorilerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Sosyal alışverişin her birinin diğerine fayda sağladığı ve diğerlerinden alacağı ödüllere bağlı olan iki kişiyi içermektedir. Bu değişim sürecindeki aktörler değer verdikleri sonuçlar için birbirlerine

bağımlıdırlar. Olumlu değer verdikleri çıktıları artıracak, olumsuz değer verdikleri çıktıları azaltacak şekilde hareket etmektedirler (Nunkoo, 2016). Teori ilişkilerdeki fayda-maliyet algılarına, bunların ilişki tatminindeki etkileri ve çıkarımlarına odaklanmaktadır (Doğan ve Sökmen, 2021).

Searle (2000)'e göre sosyal değişim teorisi, bireyin ödül arayışı ile bir sosyal ilişki içerisinde olduğu, ödüllendirme değerli olduğunda kişilerin karşılıklı ilişkilerine devam edeceği, tarafların birbirlerine ödül konusunda karşılık vermesi halinde bireylerin ilişkilerinin süreceğini ve ilişkilerde maliyetlerin faydaları aşmayacağını öne sürmektedir. Teorinin bir diğer ilkesi de ilişkinin taraflarından biri güce bağımlı bir konumda ise ilişki devam etmemektedir. Teorinin temelinde bireylerin arasındaki ilişkinin alışverişe dayanan bir iletişim şeklinde gerçekleştiğidir. Buradaki alışveriş kavramından bahsedilen tamamen soyut ve içsel kavramların olmasıdır. Turizmde, yerli halk ve turist ilişkisinin saygı görme, dikkate alınma, önemseme gibi olguların temelinde değerlendirerek yerel halkın ve turistin memnuniyet derecesini belirleyecektir (Albayrak ve Kırova, 2020).

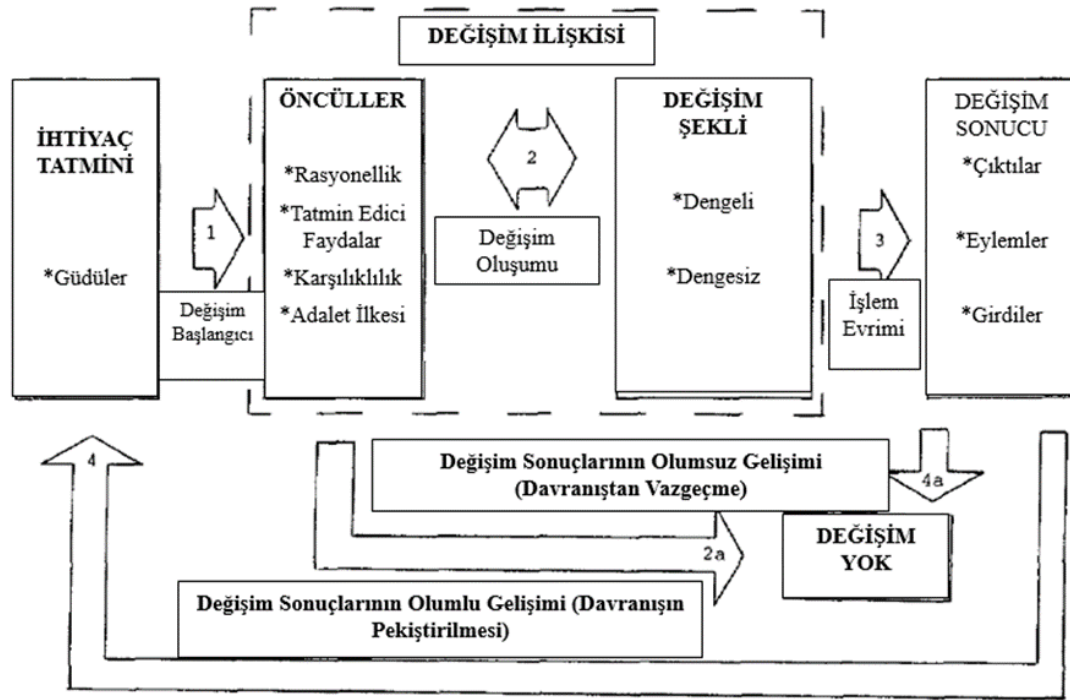
Bir araştırmanın bilimsel bir anlam taşıyabilmesi için teoriden destek alıyor olması önemlidir (Doğan ve Sökmen, 2021). Yerel halkın turizm gelişimine yönelik davranışlarının açıklanması için en çok kullanılan sosyoloji kökenli teori sosyal değişim teorisidir. Bu teori ile yerel halkın turizmin gelişimine olan desteğinin, faydanın maliyeti geçmediği sürece devam ettiği söylenebilir. Turizmde gelişiminden kişisel fayda sağlama sosyal fayda teorisinin temelini oluşturur, bu kişisel fayda sağlama birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir (Ekici ve Çizel, 2014:74). Dünya'nın birçok yerinde kırsal alanlar turizm faaliyetlerine ortam sağlamıştır. Turizmden kaynaklanan bu kalkınmadan dolayı yerel nüfus etkilenmeye başlamış, buna bağlı olarak turizme yönelik tutumları da sosyal psikolojik bir sorun haline almıştır. Örneğin, 1980 yılında Butler'in yaptığı bir çalışma ile bölge sakinleri ve turizmin gelişimi incelenmiş, turizmin gelişimi ile yerel halkın turistlere yönelik tutumları arasında bir bağlantının var olduğu görülmüştür. 1996 yılında Akis ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada Butler'in sonuçlarını destekler nitelikte, bölge sakinlerinin çoğunun ekonomik faktörler nedeni ile turizmin gelişimini kabul ettiği sonucuna ulaşıldı. Allen ve arkadaşlarının 1993 yılında yaptığı bir diğer çalışmada da düşük turizm gelişiminin kırsal bölgede yaşayanların turizm faydalarına ilişkin umut ve beklenti içerisinde olup, turizme ilişkin olumlu algılara sahip olduğu eğilimini göstermiştir (Chuang, 2010:1313-1315).

Turizm dünya genelinde ekonomik kalkınma programlarında önde gelen bir konumda bulunmaktadır. Planlamacılar, turizm proje ve girişimlerine destek sağlamak için halkın turizm endüstrisini nasıl algıladığını anlamaya çalışmaktadırlar. Birçok bölgede yaşayan yerel halk turizmin etki ve faydaları ile ilk kez karşılaşmaktadır. (Harrill, 2004:251). Şenel ve Kılıç (2023), yerel halkın turizme yönelik desteğinin temel faktörü olarak turizme karşı olan tutumun ön plana çıktığını belirtmektedirler. Tutum olumlu yönde artış sağladıkça yerel halkın turizme olan desteğinin doğru orantılı olarak artacağını ifade etmektedirler. Ayrıca yerel halkın turizmden kültürel, sosyoekonomik ve çevresel değer sağlayabileceklerini de belirtmektedirler.

Andereck vd. (2005)' e göre turizm açısından sosyal değişim teorisi, bireylerin turizme yönelik tutumları ve desteği, turizmin toplum üzerindeki etkilerine bağlı olarak şekillenir. Turizmin gerçekleşmesi için değişimin gerçekleşmesi gerekmekte, yerel sakinler bunu geliştirip teşvik ederek turistlerin ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Değişimden fayda sağlayan bireyler bunu olumlu algılayarak, maliyet algılayan birisi bunu olumsuz değerlendirmektedir. Nunkoo ve Gürsoy (2012) sosyal değişim teorisi ve kimlik teorisini temel alarak, Mauritius'taki ada ekonomisinde toplumun turizme desteğini analiz etmişlerdir. Araştırma modeli, mesleki kimliğin, çevresel kimliğin ve bölge sakinlerinin cinsiyet kimliğinin, turizmin etkilerine yönelik tutumlarını ve destekleyici davranışlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Sonuçlar, bireyin kimliğinin turizme desteği doğrudan etkilediğini, ancak her zaman tutumları belirleyici olmayabileceğini göstermektedir. Bulgular, ada ekonomilerinde turizme yönelik yerel desteğin anlaşılmasında sosyal değişim teorisi ve kimlik teorisinin geçerliliğini doğrulamıştır.

Ulusal yazına bakıldığı zaman sosyal değişim teorisinin turizm kapsamında ele alındığı bir çalışma olan Doğan ve Sökmen (2021), "Turizm Araştırmalarında Sosyal Değişim Teorisi'nin Son Çeyrek Yüzyılı" adlı makalede turizm araştırmalarında teorik farkındalığın önemine odaklanmışlardır. Teorilerin değişen ve dönüşen olgular olduğunu Sosyal Değişim Teorisi üzerinden incelemişlerdir. Bu amaç ile turizm araştırmalarında öncü olarak belirtilen 3 dergiden toplamda 137 makaleyi bibliyometrik analiz ve içerik analizi yöntemi ile ele almışlardır. İlk turizm çalışmalarında teorisinin altyapıyı oluşturduğu ancak, bilimsel açıklamada eksik ve zayıf yönlerinin başka teoriler ile desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan çalışma sosyal değişim teorisi ile birlikte en çok kullanılan teorisinin sosyal temsil teorisi olduğunu tespit etmiştir.

Yerel halkın turizme yönelik algılarının anlaşılmasını kolaylaştırmak için Ap (1992), sosyal değişim teorisi modelini sunmuştur. Modelde yerel halkın turizme dahil olma, bunu sürdürme ve kopuş sürecini ana bir çerçeve olarak belirtmektedir. Aynı zamanda model daha önce yapılan sosyal değişim teorisi çerçevelerinin bazı temel unsurlarını da içermektedir. Değişim sürecine dahil olan temel bileşenler ihtiyaç tatmini, değişim ilişkisi, değişimin sonuçları ve değişimin olmadığı sonucudur. Teorinin akış içerisindeki süreçleri Resim 1.'de gösterilmektedir. (1) İlk olarak değişimin başlatılması; (2) değişimin oluşumu; (3) değişim işleminin evrimi; (4) değişim sonuçlarının olumlu değerlendirilmesi, yani davranışın pekiştirilmesi; (2a) ve (4a) değişim sonuçlarının olumsuz değerlendirilmesi, yani davranıştan vazgeçme hatta değişimin geri çekilip olmamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu model sosyal oyuncular arasında bir kaynak değişimi içerdiği, bu oyuncuların değişim ilişkisinden fayda sağlamaya çalıştığı, yerel halkın bakış açısından değişimin başlaması için ilk dürtünün toplumun sosyal ve ekonomik refahının iyileştirilmesi olmalıdır. Bu sebeple yerel halkın algı ve tutumların turizme yönelik davranışlarının belirleyici olduğu varsayılmaktadır.

Resim 1. Sosyal Değişim Teorisi Modeli (Kaynak: Ap, 1992:670)

3. Yöntem

Çalışmada turizm alanında yazılan sosyal değişim teorisi ile ilgili Wos veri tabanında taranan çalışmalar çok boyutlu bir bakış açısıyla nitel araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz ile incelenmiştir. Lawani (1981) bibliyometrik analizin amacını yazılı iletişimin çeşitli yönlerini sayma ve analiz yolu ile bir bilim dalının gerçekliği ve gelişimine dair yol gösterici şekilde matematik ve istatistik yöntemlerinin kullanılması olarak tanımlamaktadır. Sosyal değişim teorisi ile ilgili bibliyometrik analiz bulgularının matematiksel ve istatistiksel olarak araştırmacıların konu ile ilgili yazınsal çalışmaların oluşum ve gelişim sürecine yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir. Bu araştırma ile şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır;

- Turizm alanında sosyal değişim teorisi çalışmalarının Wos veri tabanında yıllara göre dağılımı nasıldır?
- Turizm alanında sosyal değişim teorisi çalışmalarının Wos veri tabanında türleri nelerdir?
- Turizm alanında sosyal değişim teorisi çalışmalarında Wos veri tabanında en çok atıf alan yazarlar kimlerdir?
- Turizm alanında sosyal değişim teorisi çalışmalarında Wos veri tabanında en çok atıf alan eserler hangileridir?
- Turizm alanında sosyal değişim teorisi çalışmalarında Wos veri tabanında en çok yayın yapan dergiler hangileridir?
- Turizm alanında sosyal değişim teorisi çalışmalarında Wos veri tabanında en çok yayın yapan kurumlar hangileridir?

3.1.Araştırmanın Amacı

Web of Science veri tabanı kullanılarak “social exchange theory” konu başlığında tarama yapılmış elde edilen veriler yıllara göre dağılımı, çalışma türleri, en çok atıf alan yazar analizi, en çok atıf alan eser analizi, en çok yayın yapan dergi, en çok yayın yapan ülke, en çok yayın yapan kurum analizi ve en çok kullanılan anahtar kelimeler bibliyometrik analiz ile incelenmiştir.

3.2.Evren ve Örneklem

Web of Science veri tabanında konu olarak tüm alanlarda (all fields) “social exchange theory” kelimesi tarandığında 4746 çalışmaya ulaşılmıştır. Araştırma verilerini toplama sürecinde başlık, özet ve anahtar kelimelerinde “tourism” ve “social exchange theory” kavramı geçen çalışmalara erişebilmek için konu (topic) sekmesi üzerinden tarama yapılmıştır. Bunun neticesinde ilk çalışmanın 1993 yılında yapılmış olması ile, 1993-2024 tarihleri arasında yayınlanmış 490 çalışmaya ulaşılmıştır.

3.3.Verilerin Analizi

Araştırmada bibliyometrik analiz yöntemi için geliştirilen VOSviewer adlı paket programı kullanılmıştır.

4. Bulgular

Söz konusu veri tabanında yer alan ve 1993-2024 yılları arasında yayınlanan 490 adet çalışmanın yıllara göre dağılımları Tablo 1’de sunulmaktadır. Yıllara göre dağılımlar incelendiğinde en yüksek yayın sayısı 2022 yılına aittir. Söz konusu yılda konu ile ilgili toplam makale sayısının (490) %13.26’sını teşkil eden 65 çalışma yayınlanmıştır.

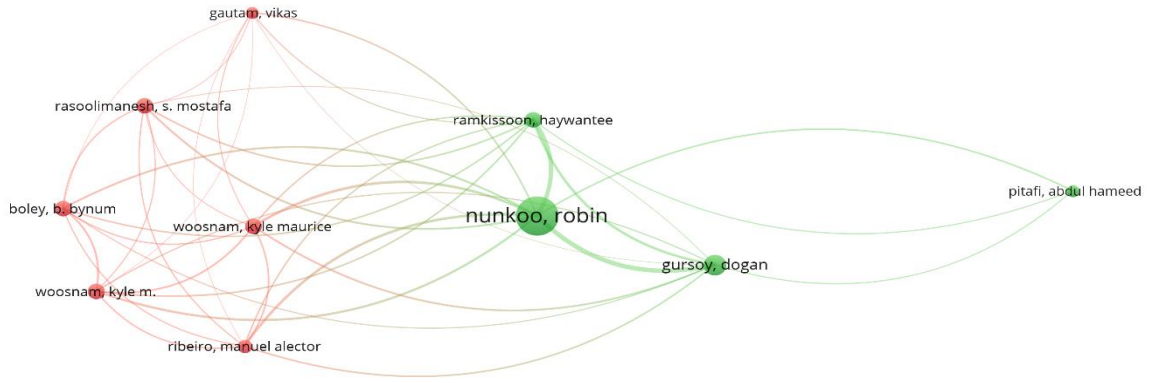
Tablo 1. Yayınların Yıllara Göre Dağılımı

Sıra no	Yayın yılı	Yayın sayısı	% of 490	Sıra no	Yayın yılı	Yayın sayısı	% of 490
1	2024	56	11.42%	13	2012	9	1.83%
2	2023	64	13.06%	14	2011	6	1.22%
3	2022	65	13.26%	15	2010	8	1.63%
4	2021	55	11.22%	16	2009	5	1.02%
5	2020	44	8.98%	17	2008	6	1.22%
6	2019	44	8.98%	18	2006	1	0.20%
7	2018	29	5.91%	19	2005	1	0.20%
8	2017	33	6.73%	20	2004	2	0.40%
9	2016	20	4.08%	21	2003	3	0.61%
10	2015	13	2.65%	22	1999	1	0.20%
11	2014	10	2.04%	23	1993	1	0.20%
12	2013	14	2.85%				

1993-2024 yılları arasında toplam 490 çalışmadan 462’si makale, 25’i erken erişim çalışması, 17’si inceleme makalesi, 9’u konferans metni, 6’sı kitap bölümü ve 2’si araştırma makalesi olarak Tablo 2.’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Türleri

Sıra no	Çalışma türü	Yayın sayısı	% of 490
1	Makale	462	94.2%
2	Erken Erişimde Olan Makaleler	25	5.1%
3	İnceleme Makalesi	17	3.4%
4	Konferans Metni	9	1.8%
5	Kitap Bölümü	6	1.2%
6	Derleme Makale	2	0.4%

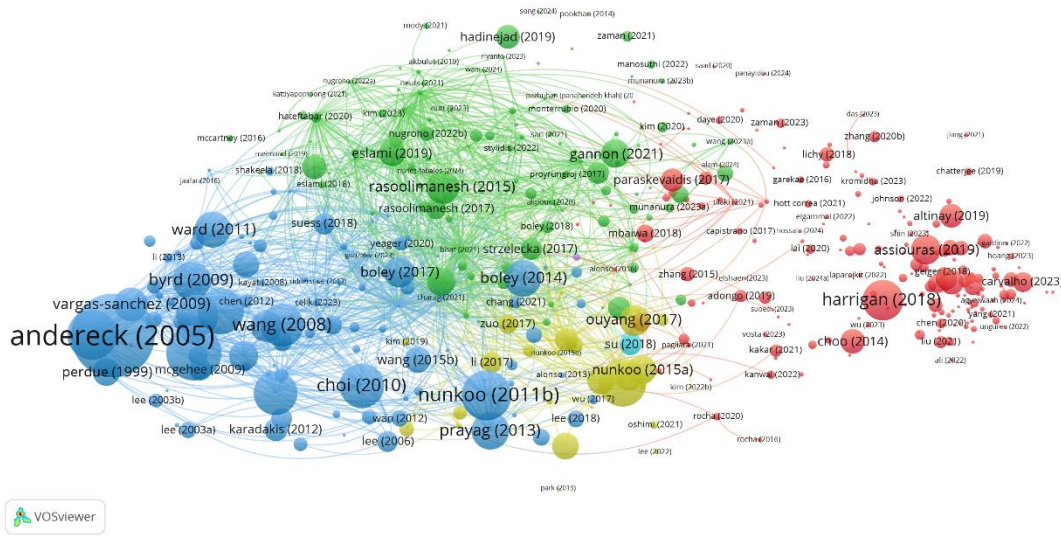
Şekil 2. En Çok Atıf Alan Yazarlar

1993-2024 yılları arasında yayınlanan çalışmalarda en çok atıf alan yazar sıralamasına bakıldığında Nunkoo Robin 22 çalışma ile en çok atıf alan yazar olmuştur. Onu sırasıyla Haywantee Ramkissoon, Doğan Gürsoy, Bynum B. Boley ve Mostafa S. Rasoolimanesh Şekil 2 ve Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. En Çok 5 Atıf Alan Yazar, Çalışma Miktarı, Atıf Sayısı, Bağlantı Yoğunluğu

Sıra no	Yazar	Çalışma miktarı	Atıf sayısı	Toplam bağlantı yoğunluğu
---------	-------	-----------------	-------------	---------------------------

1	Nunkoo Robin	22	3015	233
2	Haywantee Ramkissoon	7	1309	125
3	Doğan Gürsoy	10	1031	131
4	Bynum B. Boley	7	699	55
5	Mostafa S. Rasoolimanesh	7	559	44

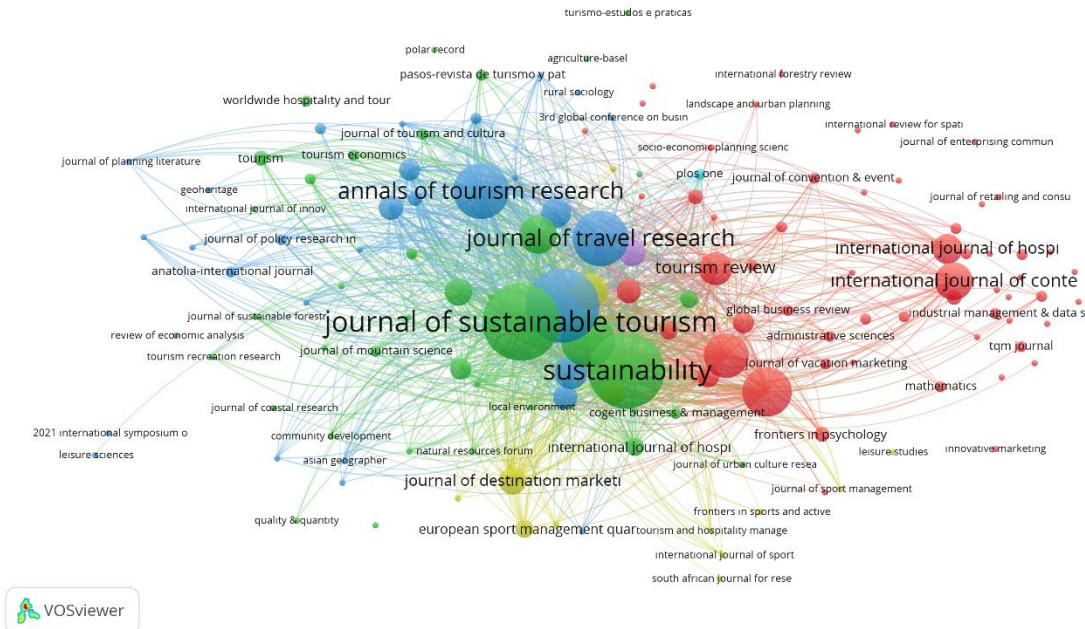

Şekil 3. En Çok Atıf Alan Eser

1993-2024 yılları arasında yayımlanan çalışmalardan en çok atıf alan çalışmaya bakıldığında, Kathleen L. Andereck vd.'in 2005 yılında Annals of Tourism Research dergisinde yayınlanan “Residents’ Perceptions of Community Tourism Impacts” isimli çalışması en çok atıf alan çalışma olmuştur. İkinci sırada en çok atıf alan çalışma Nunkoo Robin ve Doğan Gürsoy’un 2012 yılında Annals of Tourism Research dergisinde yayınlanan “Residents’ Support for Tourism: An Identity Perspective” isimli çalışma Şekil 3. Ve Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. En Çok Atıf Alan 5 Eser, Atıf Sayısı, Toplam Bağlantı Yoğunluğu

Sıra no	Yazar	Çalışma adı	Atıf sayısı	Toplam bağlantı yoğunluğu
1	Kathleen L. Andereck (2005)	“Residents’ Perceptions of Community Tourism Impacts	1003	1244
2	Nunkoo Robin (2012b)	Residents’ Support for Tourism: An Identity Perspective	505	1777
3	Rich Harrill (2004)	Residents’ Attitudes Toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning	434	1466
4	Nunkoo Robin (2011b)	Developing A Community Support Model for Tourism	430	2502
5	Nunkoo Robin (2012a)	Power, Trust, Social Exchange and Community Support	398	2582

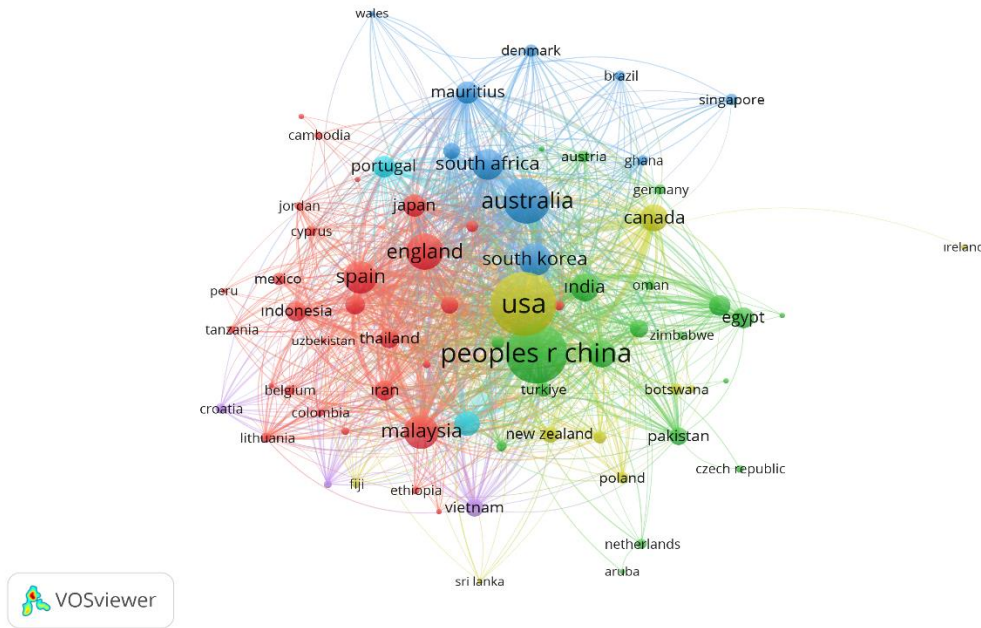
Şekil 4. En Çok Yayın Yapan Dergiler

1993-2024 arasında yayınlanan çalışmaların yayımlandığı dergilere bakıldığında zaman en fazla yayın yapan dergiler sırasıyla *Journal of Sustainable Tourism*, *Sustainability*, *Tourism*

Management, Annals of Tourism Research ve Journal of Travel Research dergileri Şekil 4. ve Tablo 5.'te gösterilmektedir:

Tablo 5. En Çok Yayın Yapan 5 Dergi, Çalışma Sayısı, Bağlantı Yoğunluğu

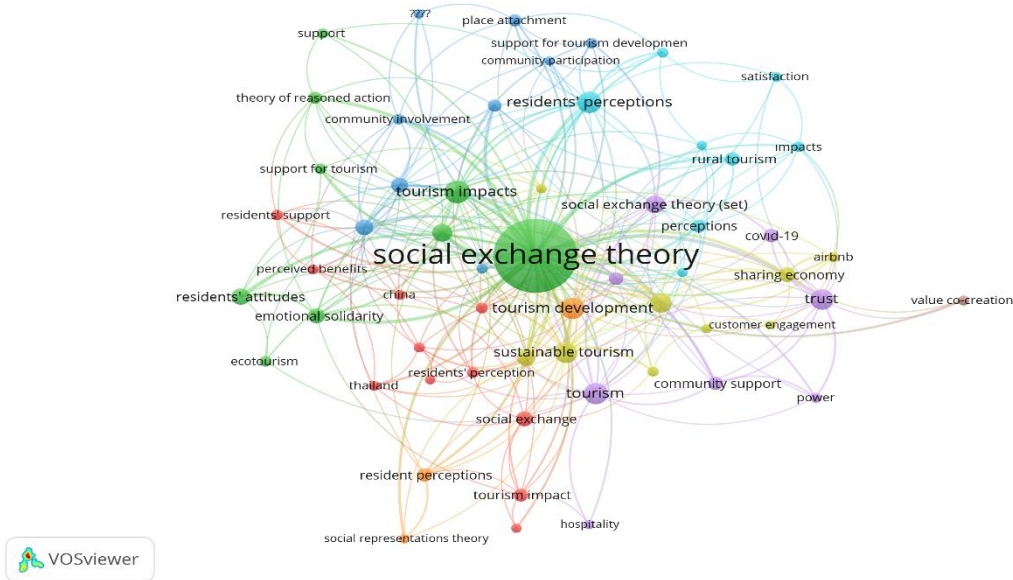
Sıra no	Dergi adı	Çalışma sayısı	Toplam bağlantı yoğunluğu
1	Journal of Sustainable Tourism	30	36001
2	Sustainability	29	37201
3	Tourism Management	28	33332
4	Annals of Tourism Research	19	20893
5	Journal of Travel Research	19	23175

Şekil 5. En Fazla Yayın Yapan Ülkeler

1993-2024 yılları arasında yayınlanan çalışmalardan en fazla yayın yapan ülke Amerika Birleşik Devletleridir. Amerika'yı sırasıyla Çin, Avustralya, İngiltere ve Malezya Şekil 5. ve Tablo 6.'da gösterilmiştir. Atıf sayısına bakıldığında zaman en çok atıf alan ülke yine Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

1	University of Johannesburg	28	70358
2	Griffith University	18	35347
3	The University of Georgia	17	47375
4	University of Mauritius	15	42798
5	Kyung Hee University	14	22180

Şekil 6. Anahtar Kelimeler

Araştırma kapsamında en fazla kullanılan anahtar kelimeler sırasıyla; sosyal değişim teorisi (205), turizm etkileri (26), yerel halk algısı (23), turizm (23) ve turizm gelişimi (23) Şekil 6'da gösterilmiştir.

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada turizm literatüründe kullanılan sosyal değişim teorisi kavramı ile ilgili araştırmaların gelişimini takip etmek ve bu alana yönelik birtakım bulgular elde etmek amacıyla bibliyometrik analiz yapılmıştır. Bu kapsamda, Web of Science veri tabanında 1993-2024 yıllarını kapsayan sosyal değişim teorisi ile ilgili çalışmalar taranmıştır. Ayrıca en çok atıf alan yazar analizi, en çok atıf alan eser analizi, en çok yayın yapan dergi, en çok yayın yapan ülke, en çok yayın yapan kurum analizi ve en çok kullanılan anahtar kelimelerin bulunmasında

VOSwiever yazılım programı kullanılmıştır. Yapılan bibliyometrik analiz ile yerel halkın turizme yönelik algılarının anlaşılmasında en uygun yöntemin sosyal değişim teorisi ile açıklanabileceği ortaya konulmuştur. Yerel halkın teorisinin temelinde bireyler arası alışverişe dayanan bir iletişim içerisinde olduğu görülmektedir. Bu alışveriş yerel halkın turistler ile karşılıklı birbirlerine saygılı olması ve birbirlerini önemsemeleri ile gerçekleşmektedir. Alışveriş ile yerel halk ve turist arasındaki karşılıklı memnuniyet düzeyi belirlenmiş olacaktır.

Sosyal değişim teorisi ile makaleler incelendiğinde teorisinin en çok kullanıldığı alanlar sırasıyla turizm, müşteri memnuniyeti, iş memnuniyeti ve paylaşım ekonomisi olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre çalışmalarda sosyal değişim teorisinden sonra en çok kullanılan anahtar kelimenin turizm etkisi ve yerel halk algısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre sosyal değişim teorisi ile ilgili olarak 1993-2024 yılları arasında yayınlanan makale sayısı en fazla olan ülkeler sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Avustralya, İngiltere ve Malezya'dır. Amerika Birleşik Devletleri'nin daha çok yayın yapmasında coğrafi olarak geniş yüz ölçüme sahip oluşu, çok kültürlü bir yapıya sahip olması turizmde de kendisini sosyal ve ekonomik açıdan göstermektedir.

Sosyal değişim teorisi ile ilgili olarak 490 çalışmadan 462'si makale, 25'i erken erişim çalışması, 17'si inceleme makalesi, 9'u konferans metni, 6'sı kitap bölümü ve 2'si araştırma makalesinden oluşmaktadır. Konu ile ilgili en fazla yayının 65 çalışma ile 2022 yılına ait olduğu görülmektedir. Onu sırasıyla 64 çalışma ile 2023 yılı, 56 çalışma ile 2024 yılı, 55 çalışma ile 2021 yılı izlemektedir. En çok atıf alan yazarlara bakıldığında Nunkoo Robin 22 çalışma, Doğan Gürsoy 10 çalışma, Haywantee Ramkissoon 7 çalışma, Bynum B. Boley 7 çalışma ve Mostafa S. Rasoolimanesh 7 çalışma yapmıştır.

Sosyal değişim teorisi ile ilgili en fazla atıf alan yazar Nunkoo Robin, Haywantee Ramkissoon, Doğan Gürsoy, Bynum B. Boley ve Mostafa S. Rasoolimanesh olarak sıralanmaktadır. En çok atıf alan çalışmaya bakıldığında, Kathleen L. Andereck vd.'in 2005 yılında *Annals of Tourism Research* dergisinde yayınlanan "*Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts*" isimli çalışması en çok atıf alan çalışma olmuştur. İkinci sırada en çok atıf alan çalışma Nunkoo Robin ve Doğan Gürsoy'un 2012 yılında *Annals of Tourism Research* dergisinde yayınlanan "*Residents' Support for Tourism: An Identity Perspective*" isimli çalışmadır.

Bu çalışmada sosyal değişim teorisi alanında yapılan yayınlar bibliyometrik analiz yöntemi ile doküman, kaynak, üniversite, yazar ve ülke temelinde analiz edilerek, okuyucular ve

araştırmacılar için öz ve doğrudan bir okuma listesi oluşturmuştur. Çalışma da sadece Web of Science (WOS) veri tabanı kullanılmıştır. Diğer veri tabanlarının verilerine ulaşılmamıştır. Sadece Vosviewer yazılımı kullanılmıştır. Sosyal değişim teorisi güncelliğini yıllar içerisinde artıran bir kavram olmuştur. Yapılan bu çalışma, sosyal değişim teorisi literatürünü sınıflandırılıp görselleştirilerek araştırmalara yön verecek şekilde okuyucuya sunulmuştur. Bu çalışma sosyal değişim teorisine bütüncül bir bakış açısı sağlayarak literatürün analizini kolaylaştırmaktadır. Çalışmanın turizm literatürüne katkısı, sosyal değişim teorisinin turizm alanında nasıl kullanıldığını ve zaman içindeki gelişimini ortaya koyarak yerel halkın turizme yönelik algılarının sosyal değişim teorisi çerçevesinde en uygun şekilde açıklanabileceği ortaya konulmuş ve teori ile turizm arasındaki ilişki güçlendirilmiştir. Gelecek çalışmalar için sosyal değişim teorisinin turizm alanındaki etkilerini farklı kıta ve ülkeler bazında inceleyen karşılaştırmalı analizler yapılabilir. Yerel halkın yanı sıra turistler, işletmeler ve hükümetlerin sosyal değişim teorisi çerçevesinde nasıl etkileşimde bulunduğu incelenebilir. Sosyal değişim teorisinin turizm politikaları ve uygulamaları üzerindeki etkileri değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Andereck, K.L., Valentine, K.M., Knopf, R.C. ve Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4),1056-1076.
- Albayrak, A., ve Kırova, S. (2020). Sosyal mübadele teorisi kapsamında sosyal taşıma kapasitesi. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 91-100. D oi:<https://doi.org/10.37847/tdtad.726750>.
- Ap, J. (1992). Residents' perceptions on tourism impacts. *Annals of Tounsm Research*, 19, 665-690. doi:[https://doi.org/10.1016/0160-7383\(92\)90060-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(92)90060-3).
- Brougham, J.E., & Butler, R. (1981). A segmentation analysis of resident attitudes to the social impact of tourism. *Annals of Tourism Research*, 8, 569-590.
- Byrd, E. T., Bosley, H. E., ve Dronberger, M. G. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina. *Tourism Management*, 30, 693-703. doi:<https://10.1016/j.tourman.2008.10.021>.
- Chang, K. C. (2018). The affecting tourism development attitudes on the social exchange theory and the social network theory. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. doi:<https://10.1080/10941665.2018.1540438>.
- Chuang, S. T. (2010). Rural tourism: Perspectives from social exchange theory. *Social Behavior and Personality*, 38(10), s. 1313-1322. doi:<https://10.2224/sbp.2010.38.10.1313>.

- Demir, N. (2009). Sosyal değişim teorisi çerçevesinde örgütsel adalet ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki ve güvenin ılımlaştırıcı etkisi. *Öneri*, 8(31), 197-208. doi:<https://10.14783/maruoneri.677595>.
- Doğan, M., ve Sökmen, S. (2021). Turizm araştırmalarında sosyal değişim teorisi'nin çeyrek yüzyılı. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1220-1237. doi: 10.26677/TR1010.2021.763.
- Ekici, R., ve Çizel , B. (2014). Yerel halkın turizm gelişimi desteğine ilişkin tutumlarının destinasyonların gelişme düzeylerine göre farklılıkları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3), s. 73-87.
- Gursoy, D., ve Rutherford, D. G. (2004). Host attitudes toward tourism an improved structural model. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495-516. doi:<https://10.1016/j.annals.2003.08.008>.
- Harrill, R. (2004). Residents' attitudes toward tourism development: a literature review with implications for tourism planning. *Journal of Planning Literature*, 18(3), s. 251-266. doi:<https://doi.org/10.1177/0885412203260306>.
- Lawani, S. M. (1981). Bibliometrics: its theoretical foundations, methods and applications. *Libri*, 31(1), 294-315.
- Long, P. T., Perdue, R. R., & Allen, L. (1990). Rural resident tourism perceptions and attitudes by community level of tourism. *Journal of Travel Research*, 28(3), 3-9. <https://doi.org/10.1177/004728759002800301>.
- McGehee, N. G., ve Andereck, K. L. (2004). Factors predicting rural residents' support of tourism. *Journal of Travel Research*, 43, 131-140. doi:<https://10.1177/0047287504268234>.
- Milman, A. ve Pizam, A. (1988) Social impacts of tourism in central florida. *Annals of Tourism Research*, 15(2), 191 204.
- Nunkoo, R. ve Gursoy, D. (2012). Residents' support for tourism. An identity perspective. *Annals of Tourism Research*. 39 (1), 243-268.
- Nunkoo, R. (2016). Toward a more comprehensive use of social exchange theory to study residents' attitudes to tourism. *Procedia Economics and Finance*, 39, 588-596. doi:[https://10.1016/S2212-5671\(16\)30303-3](https://10.1016/S2212-5671(16)30303-3).
- Özel , H. Ç., ve Kozak , N. (2016). An exploratory study of residentperceptions toward the tourism industry in Cappadocia: A social exchange theory approach. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. doi:<http://10.1080/10941665.2016.1236826>
- Pizam, A. (1978). Tourism's impacts: The social costs to the destination community as perceived by its residents. *Journal of Travel Research*, 16(8), 8-12. doi:<https://10.1177/004728757801600402>.
- Searle, M. S. (2000). Is leisure theory needed for leisure studies? *Journal of Leisure Research*, 32(1), s. 138-142. doi:<https://10.1080/00222216.2000.11949903>.
- Swift, M. L., ve Virick, M. (2013). Perceived support, knowledge tacitness, and provider knowledge sharing. *Group ve Organization Management*, 38, s. 717-742. doi:<https://10.1177/1059601113507597>.

Şenel, E., & Kılıç, İ. (2023). Yerel halk turizmin gelişimini neden destekler? Uyarıcı-süreç-tepki teorisi. *Turizm Akademik Dergisi*, 10(2), 251-264.

Ward, C., ve Berno, T. (2011). Beyond social exchange theory. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1556-1559. doi:<https://10.1016/j.annals.2011.02.005>.

Etik Kurul İzni

Çalışmada ikinci veriler kullanıldığı için etik kurul izni gerekmemiştir.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar çalışmaya eşit katkı sağlamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar, aralarında herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Extensive Summary

Bibliometric Analysis of Social Exchange Theory Studies in Tourism

Nejla Nur KILIÇ

*Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism,
Department of Tourism Management*

Azize HASSAN

*Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Tourism,
Department of Tourism Management*

Understanding the impacts of tourism on local communities is crucial for shaping sustainable development policies. In this context, Social Exchange Theory (SET) provides a widely used theoretical framework to evaluate individual and community attitudes toward tourism. The theory suggests that individuals and groups make decisions based on a comparison of the benefits they expect to receive and the costs they may incur. For tourism to develop in a given society, the local population must perceive this benefit-cost balance positively and support the process. This perception directly affects the level of support, involvement, and acceptance of tourism activities by the local community.

This study aims to examine the literature on Social Exchange Theory in the field of tourism through a bibliometric analysis. The main objective is to reveal how this theoretical approach has been addressed in academic research, identify trends in the literature, and highlight the most influential sources for researchers. For this purpose, the Web of Science (WoS) database was used. A general search using the keyword "social exchange theory" across all fields yielded 4,746 studies. To narrow the scope to more relevant publications, a topic-based search was conducted to identify studies that included both "tourism" and "social exchange theory" in their titles, abstracts, or keywords. As a result, 490 studies published between 1993 and 2024 were selected for detailed analysis.

The study employed a bibliometric analysis method and utilized the VOSviewer software, which is effective for data visualization and relationship mapping. The analysis was conducted based on various criteria, including document types, publication sources, contributing universities, authors, and countries. The findings reveal that the highest number of publications

was recorded in 2022, the United States was the most productive country, and Nunkoo Robin emerged as the most cited author in the field.

This study offers a comprehensive overview of the academic landscape surrounding the use of Social Exchange Theory in tourism research. It provides a valuable reference for scholars by mapping current academic trends and compiling a concise and direct reading list of the most influential publications. The findings also serve as a guide for future research efforts and contribute to a better understanding of community-based perspectives on tourism development.